

Αδρανής Δικαιοσύνη, ερασιτέχνες δικαστές

Του ΔΗΜΗΤΡΗ Α. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ*

Στα μέσα Απριλίου 2022 διατάχθηκε η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης για παραβίαση του τηλεφωνικού απορρήτου του δημοσιογράφου Θ. Κουκάκη («Η Καθημερινή», 19/4/2022). Εκτοτε έχουν παρέλθει επτά μήνες. Το περασμένο καλοκαίρι, αξιόπαινοι ερευνητικοί δημοσιογράφοι, καθώς και κόμματα της αντιπολίτευσης, ανέδειξαν άλλες περιπτώσεις πιθανών παρακολουθήσεων. Είναι πολύς καιρός για να αιωρείται τέτοιο θέμα. Στο μεταξύ, η πρωτοβουλία για την ουσιαστική διερεύνηση της υπόθεσης έχει περιέλθει στα χέρια δημοσιογράφων και κομμάτων.

Προφανώς οι εισαγγελικές και δικαστικές διαδικασίες απαιτούν χρόνο. Δεν θα έπρεπε οι αρμόδιες αρχές να προσαρμοστούν στον ρυθμό φορέων αναρμόδιων για τη δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης. Από την άλλη μεριά, στην υπόθεση των παρακολουθήσεων, δεν έχουν εξαντληθεί οι προβλέψεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ) για υποθέσεις «εξαιρετικής φύσης». Προβλέπεται η δυνατότητα ανάθεσης τέτοιων υποθέσεων σε ανώτατους εισαγγελέις ή αντεισαγγελέις, οι οποίοι ενεργούν «κατ' απόλυτη προτεραιότητα» (άρθρο 32 του ΚΠΔ), αντί οι παρόμοιες υποθέσεις να καθυστερούν διασπειρόμενες σε διαφορετικούς εισαγγελέις πλημμελειοδικών. Στο ίδιο θέμα, έως πρόσφατα, ούτε η κυβέρνηση έδειξε να βιάζεται. Ετσι, η Δικαιοσύνη πρακτικά έχει υποκατασταθεί από δημοσιογράφους και αντιπολιτευόμενα κόμματα.

Οι πολίτες προσπαθούν να διαβάσουν πίσω από τις γραμμές δηλώσεων των κομμάτων και ρεπορτάζ των ΜΜΕ. Έχουν μετατραπεί σε ερασιτέχνες δικαστές. Είναι σημαντικό για τη δημοκρατία οι πολίτες να σχηματίζουν κρίση για τα πολιτικά πράγματα. Πλέον, όμως, ασχολούνται και με οιονει σχηματισμό δικανικής κρίσης, με βάση ατεκμηρωτές πληροφορίες για τις καταγελλόμενες παρακολουθήσεις.

Η απονομή της δικαιοσύνης γίνεται έτσι λαϊκό θέαμα, καθώς, με εξαίρεση λίγες υποθέσεις (του Θ. Κουκάκη, του Ν. Ανδρουλάκη και λίγων άλλων), δεν υπάρχουν τεκμηριωμένα στοιχεία για τις παρακολουθήσεις. Το κενό καλύπτεται με εικασίες της αντιπολίτευσης. Ασφαλώς, ακόμη και μία παράνομη παρακολούθηση θα συνιστούσε πρόβλημα για τη δημοκρατία. Αρμόδια να ξεδιαλύνει το πρόβλημα, όπως σωστά ισχυρίζεται η κυβέρνηση, είναι η Δικαιοσύνη, όμως ως προς τα ποινικά αυτή λειτουργεί αναποτελεσματικά. Παρόμοια προβλήματα εμφανίζονται σε αστικές και διοικητικές υποθέσεις. Η τελευταία ετήσια έκθεση της Ε.Ε.

Δεν μπορεί να συνεχιστεί η υποκατάσταση της Δικαιοσύνης από δημοσιογράφους και κόμματα.

για το κράτος δικαίου στις χώρες-μέλη της Ένωσης (Ιούλιος 2022) το επισημαίνει οχετικά.

Σε τι οφείλεται η δυσλειτουργία της Δικαιοσύνης; Από τις πολλές ερμηνείες ξεχωρίζουν τρεις. Η πρώτη αποδίδει τα πάντα στη φιλοδοξία των Ελλήνων. Δεν αρκεί να εξηγήσει την πολυπλοκότητα των δυσλειτουργιών (π.χ., πολυνομία, οργανωτικά προβλήματα των δικαστηρίων). Η δεύτερη είναι ότι η κυβέρνηση ελέγχει τη Δικαιοσύνη και επιλέγει να επιταχύνει ή να επιβραδύνει την απονομή δικαιοσύνης. Ωστόσο, η ερμηνεία αυτή δεν αφορά το μεγάλο πλήθος των αστικών, διοικητικών και ποινικών δικών χωρίς πολιτικό ενδιαφέρον.

Η τρίτη ερμηνεία είναι ότι η δυσλειτουργία της Δικαιοσύνης διατηρείται σκόπιμα από πολλούς εμπλεκόμενους. Με εξαίρεση πολίτες και επιχειρήσεις που δοκιμάζουν αισθήματα ματαιώσης, αλλά σε αυτό το θέμα δεν έχουν ενιαία φωνή (πρόβλημα συλλογικής δρά-

Ολες οι προτάσεις για την αναγκία μεταρρύθμιση στη Δικαιοσύνη περιλαμβάνουν και τη βελτίωση της εκπαίδευσης των δικαστών.

σης), δεν υπάρχουν ωφελούμενοι από τη μεταρρύθμιση της Δικαιοσύνης. Αντίθετα, υπάρχουν ωφελούμενοι από την αποφυγή της μεταρρύθμισης: τυχόν διεφθαρμένοι κατηγορούμενοι που ευελπιστούν σε καθυστερήσεις της υπόθεσής τους, δικηγόροι που θα βλάπτονταν από τον περιορισμό της δικηγορικής ύλης, καθώς και δικαστές οι οποίοι, απολαμβάνοντας συγκριτικά υψηλές αποδοχές, δεν έχουν λόγο να επιταχύνουν το έργο τους ή να προσαρμοστούν σε απαιτήσεις μηχανοργάνωσης της δουλειάς τους. Η τρίτη ερμηνεία έχει βάση. Σε οποιοδήποτε ζήτημα, όταν οι εμπλεκόμενες κοινωνικές ομάδες δεν βιάζονται για αλλαγές, οι αλλαγές θα καθυστερήσουν. Πάντως η ερμηνεία αδικεί μεγάλο αριθμό δικαστών που φέρουν εις πέρας, παρά τις κακές υποδομές των δικαστηρίων, πολλές υποθέσεις.

Ανεξάρτητα από τις ερμηνείες, για τη μεταρρύθμιση της Δικαιο-

σύνης έχουν κατατεθεί προτάσεις από πρώην πρωθυπουργούς, ανώτατους δικαστικούς, δικηγόρους και εμπειρογνώμονες. Οι προτάσεις συγκλίνουν προς μια δέσμη μέτρων: εκπαίδευση και ουσιαστική αξιολόγηση δικαστών, ουσιαστική, αντί για διεκπεραιωτική, επιθεώρηση-αξιολόγηση των δικαστών, ολοκλήρωση της ψηφιοποίησης των διαδικασιών, εξωδικαστική επίλυση ορισμένων διαφορών, ίδρυση δικαστικής αστυνομίας, πιλοτικές δίκες.

Επίσης έχει υποστηριχθεί η εισαγωγή οικονομικών αντικινήτρων, ώστε όσοι προσφεύγουν στα δικαστήρια να έχουν να υπολογίσουν ένα μη ευκαταφρόνητο κόστος. Αυτή θα ήταν μια προβληματική πρόταση, εφόσον θα περιορίζε την πρόσβαση των φτωχότερων πολιτών σε ένα δημόσιο αγαθό, παρεχόμενο από το κράτος. Η αύξηση του κόστους, όμως, θα απέτρεπε την προσφυγή στα δικαστήρια, εάν η αποδεικτική δυσκολία ή η πιθανότητα δικαστικής ήττας εκείνου που προσφεύγει σε αυτά ήταν μεγάλες. Η αύξηση του κόστους προσφυγής θα ήταν νοητή, μόνο αν δεν ήταν υψηλή και αν ταυτόχρονα θεσπιζόνταν απαλλαγές. Για παράδειγμα, να ήταν μηδενικό κόστος για τους δικαιούχους του «ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος», που σήμερα δίνεται σε περίπου 200.000 φτωχά νοικοκυριά.

Συνοπτικά, δεν μπορεί να συνεχιστεί η υποκατάσταση της Δικαιοσύνης από δημοσιογράφους και κόμματα. Οι ανωτέρω προτάσεις για τη μεταρρύθμιση της δεν έχουν πολιτικό κόστος για την κυβέρνηση και την αντιπολίτευση. Γιατί να μην τις δούμε στα προεκλογικά προγράμματα των κομμάτων το 2023;

* Ο κ. Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και κύριος ερευνητής του **ΕΛΙΑΜΕΠ**.